

Ključne preporuke UNHCR-a u Bosni i Hercegovini u oblasti azila i apatridije

UNHCR blisko saraduje sa vlastima u Bosni i Hercegovini (BiH) na osiguranju pristupa pravičnom i efikasnom postupku azila, okončanju apatridije i pronalasku trajnih rješenja za osobe kojima je potrebna međunarodna zaštita. UNHCR zagovara sljedeće prioritete kako bi se ojačao sistem azila i okončala apatridija:

- **Vlasti bi trebale, što je prije moguće, među svim osobama koje iregularno ulaze u Bosnu i Hercegovinu identifikovati one koji su istinski zainteresovani za traženje azila i one koji su ranjivi, te prioritarno postupati u njihovim slučajevima.** Trenutna je praksa da sve osobe koje uđu iregularno, a kako bi pristupili pomoći koja se pruža u privremenim prihvatnim centrima, po dolasku izraze namjeru da podnesu zahtjev za azil. Ovaj se korak u postupku provodi brzim intervjuom tokom kojeg se prikupljaju opšti podaci, nakon čega se izdaje potvrda o iskazanoj namjeri podnošenja zahtjeva za azil. U ovoj se fazi ne evidentiraju razlozi napuštanja zemlje porijekla. Ovakva praksa opterećuje sistem azila, što bi se trebalo promijeniti, jer samo manji dio onih koji izraze namjeru zaista namjeravaju podnijeti zahtjev za azil u BiH. Treba se uspostaviti drugačiji pristup koji omogućuje ranu identifikaciju osoba kojima je potrebna međunarodna zaštita, koji žele tražiti azil u BiH. Iz tog razloga, UNHCR podržava vlasti u uspostavljanju mehanizma pomoću kojeg se ranjive osobe kojima je vjerovatno potrebna međunarodna zaštita i koje imaju stvarni interes za traženje azila u zemlji, mogu identificirati što je prije moguće, te biti upućene na prioritarnu obradu zahtjeva za azil, a u skladu sa pravnim okvirom u BiH.
- **Vlasti trebaju osigurati u svakom momentu pristup postupku azila osobama kojima je potrebna međunarodna zaštita i koje žele tražiti azil u Bosni i Hercegovini.** Mnogi tražitelji azila suočavaju se s preprekama u ponovnom pokretanju postupka azila u zakonskom roku. To se dešava zbog niza okolnosti, uključujući traume izazvane iskustvima iz prošlosti, osjećaja nesigurnosti ili jezičnih problema, kao i dezinformacija i lažnih obećanja krijumčara migranata, te trgovaca ljudima koji iskorištavaju njihovu ranjivost. Štaviše, čak ni činjenica da je tražitelj azila pokušao ili stvarno napustio BiH, ali je vraćen u BiH, ne bi trebala uticati na njegovo/njeno pravo na postupanje u skladu sa međunarodnim pravom o izbjeglicama. Vlasti trebaju osigurati pristup postupku azila u svim okolnostima.
- **Tražiteljima azila bi trebalo omogućiti da podnesu zahtjev za azil na vlastitu inicijativu.** Trenutno je podnošenje zahtjeva za azil moguće samo na poziv nadležnog organa. Nerijetko se dešava da dužina čekanja na poziv nadležnog organa i nejednak pristup ovisno o mjestu boravka tražitelja azila, predstavljaju dodatne prepreke za osobe kojima je potrebna međunarodna zaštita, te da motivišu na dalje kretanje one koji možda namjeravaju podnijeti zahtjev za azil u BiH. UNHCR se zalaže da se inicijativa prepusti tražiteljima azila kako bi oni bili odgovorni za podnošenje svog zahtjeva za azil. Podnošenje zahtjeva za azil je teška odluka s dalekosežnim posljedicama kao što je predaja putne isprave i potencijalno trajno odustajanje od povratka u zemlju porijekla.
- **Vlasti moraju osigurati pravičan i učinkovit postupak azila, te osigurati da se osobama koje ispunjavaju uslove za izbjeglički status dodijeli izbjeglički status a ne supsidijarna zaštita.** Zakon o azilu u BiH propisuje dva različita statusa koji se dodjeljuju osobama kojima je potrebna međunarodna zaštita, a to su: izbjeglički status i status supsidijarne zaštite. Status supsidijarne zaštite dodjeljuje se osobama koje ne ispunjavaju uslove iz definicije izbjeglice, ali su suočene sa stvarnim rizikom od ozbiljnih povreda uslijed opšteg nasilja u zemlji porijekla. Stoga je problematično odobriti supsidijarnu zaštitu nekome ko po svoj prilici potpada pod definiciju izbjeglice čime se toj osobi ne omogućuje pristup pravu na spajanje porodice, putnim ispravama i naturalizaciji. UNHCR smatra da je mnogim osobama koje zaslužuju

izbjeglički status, dodijeljen status supsidijarne zaštite. Supsidijarna zaštita je standardna opcija koju treba razmotriti tek nakon što se zaključi da osoba ne ispunjava kriterije za status izbjeglice.

- **Vlasti bi trebale poboljšati uslove za integraciju osoba kojima je odobrena supsidijarna zaštita.** Prema važećem pravnom okviru, osobe kojima je dodijeljena supsidijarna zaštita nemaju pravo na spajanje porodice, putne isprave, stalni boravak, kao ni naturalizaciju, bez obzira na to koliko dugo borave u BiH u tom statusu. Kao rezultat toga, nalaze se u neizvjesnoj i teškoj situaciji, moraju redovno tražiti produženje stausa, što im ne dozvoljava da se u potpunosti integrišu u BiH.
- **Vlasti bi trebale razviti postupak za razmatranje zahtjeva za azil na međunarodnim aerodromima.** Trenutno ne postoji adekvatan mehanizam kako bi se osiguralo da se identifikuju sve osobe koje potencijalno imaju potrebu za međunarodnom zaštitom i da se upute na postupak azila po dolasku na jedan od međunarodnih aerodroma. Kao rezultat toga, nekim osobama koje su željele podnijeti zahtjev za azil uskraćen je pristup postupku azila, što ih je dovelo u opasnost od vraćanja suprotno međunarodnim obavezama zemlje. Vlasti stoga moraju uspostaviti mehanizam kojim osobe kojima je odbijen ulazak na teritoriju imaju, u najmanju ruku, pristup pravnom savjetniku koji im može pružiti pravno savjetovanje.
- **Žalbeni postupak nakon prvostepene odluke kojom se odbija zahtjev za azil bi trebao uključiti saslušanje podnosioca zahtjeva od strane sudije koji će odlučivati o zahtjevu za azil.** Trenutno, Sud BiH odlučuje samo na osnovu dokumenata sadržanih u predmetu slučaja, što ne omogućuje da se saslušava podnositelj zahtjeva kako bi razjasnio nejasnoće, nedosljednosti ili dao nedostajuće informacije. Osim toga, sud u pravilu ne koristi svoju nadležnost kao drugostepeno tijelo u postupku azila da presudom odlučuje o samom zahtjevu za azil, iako za to postoji mogućnost, već odlučuje o proceduralnim pitanjima, te se predmet vraća na ponovni postupak prvostepenom organu, koji često dođe do istog zaključka kao i u ranijem postupku. Odlučivanje o samom zahtjevu za azil od strane Suda bi uštedilo vrijeme i trud, kako vlastima tako i podnositelju zahtjeva, te bi se poboljšao ukupan kvalitet i efikasnost postupka azila.
- **Kapacitete nadležnih zavoda za pružanje besplatne pravne pomoći treba ojačati** kako bi se osiguralo da tražitelji azila, osobe pod međunarodnom zaštitom i apatridi mogu imati dostupnu i kvalitetnu pravnu pomoć. Sadašnji sistem besplatne pravne pomoći koji obezbjeđuju nadležni zavodi za pružanje besplatne pravne pomoći nije u stanju odgovoriti na sve potrebe, stoga bi vlasti trebale ojačati podršku u smislu finansiranja, osoblja, stručnosti i prevođenja čime bi se osigurala održivost i efikasnost sistema besplatne pravne pomoći u BiH.
- **Bosna i Hercegovina mora riješiti preostala pitanja koja se odnose na rizik od apatridije u zakonu i praksi.** Iako je Bosna i Hercegovina značajno smanjila broj ljudi u riziku od apatridije, potrebno je riješiti preostale nedostatke u pravnom okviru i praksi čime bi se otklonili uzroci koji bi mogli dovesti lica u opasnost od apatridije. Rizik od apatridije često je uzrokovan nemogućnošću osobe da dokaže svoje državljanstvo, zbog strogih uslova za upis rođenja ili potvrđivanja državljanstva. Kako bi se do kraja 2024. godine okončala apatridija i spriječila pojava novih slučajeva, vlasti u BiH bi trebale omogućiti da svako dijete bude upisano odmah po rođenju bez ikakvih administrativnih prepreka. Vlasti također moraju pružiti podršku ugroženim osobama koje nisu u mogućnosti da prijave svoje prebivalište da dobiju lične dokumente.